

Három nappal a földrengés után *Margreet Wijnstroom*, az IFLA akkori főtitkára körözüvényt küldött minden tagszervezetnek és intézménynek, s benne segítséget kért a mexikói könyvtáraknak. Az újjáépítési program egységesítése érdekében a *Mexican Library Association* (Mexikói Könyvtári Egyesület) egy Nemzeti Bizottságot hozott létre másik öt mexikói könyvtári egyesülettel karöltve. A bizottság felmérést készített a megrongálódott könyvtárakról, mely szerint ötvennégy könyvtárat kellett bezárni szeptember 20-a után, és csak a közművelődési könyvtárak használói közül havonta százezren maradtak szolgáltatás nélkül.

A bizottság az adományokat elsősorban a város legsűrűbben lakott területén lévő közművelődési könyvtár helyreállítására, egyúttal megnagyobbítására fordította, amely 1987. augusztus 27-én meg is nyílt.

A külföldi adományok az IFLA-n keresztül érkeztek 13 750 USD összegben, az Amerikai Könyvtári Egyesület (ALA) útján további 6050 USD jutott a rekonstrukcióra. A hiányzó összeget a Közkutatási Minisztérium pótolta.

A Mexikói Könyvtári Egyesület büszke a világ könyvtárosainak szolidaritására, és köszönetét fejezi ki a külföldi kollégák erkölcsi és anyagi támogatásáért.

/FERNÁNDEZ de ZAMORA, R. M.: Libraries in the Mexico City earthquake. – Information Development, 6. köt. 3. sz. 1990. p. 140–143./

(Ipper Pálné)

A brit nemzeti bibliográfia technológiai kérdései

A *British National Bibliography (BNB)* első száma 1950. január 4-én jelent meg, s mindössze 25 tételt tartalmazott. A *BNB Weekly List* hetenként jelent meg, linószedéssel készült. Anyagát Dewey tizedes osztályozási rendszere szerint csoportosította; címeirésai az angol–amerikai katalogizálási szabályzat szerint készültek. A hónap utolsó száma szerzői indexet közölt. Az éves kötetek tárgyszavas indexet is tartalmaztak; ötvenként kumulált kötetek jelentek meg. Az alkalmazott technika (minden kumuláció manuálisan történt) csak korlátozott lehetőségeket nyújtott. A nyomtatott katalóguscédula-szolgáltatást 1956-ban vezették be; fényképezési úton állították elő a stencil nyomóformát, és címzőgéppel sokszorosították. A heti szolgáltatás hátránya volt, hogy a *BNB Weekly List* leírásait változatlan formában kellett használni. Ezek nem tartalmaztak utalásokat, mellékteleket, tárgyszavakat stb., amelyeket a feldolgozóknak fáradságos munkával kellett kiegészítőleg a cédulákra rávezetniük.

Vizválasztót jelentett a BNB történetében a MARC kifejlesztése az 1960-as évek végén. (MARC = Machine Readable Cataloguing – géppel olvasható katalogizálás.) A MARC-nak három fontos előnye volt a korábbi technikával szemben:

- ▶ gyors és hatékony eszközt nyújtott a bibliográfiai adatok megnövekedett tömegének kezeléséhez;
- ▶ sokkal jobb lehetőségeket teremtett a kommunikációra és az adatcserére (a BNB és a Library of Congress – LC – szoros együttműködésének eredménye a MARC II. formátum, amelyen a bibliográfiai rekordok cseréje alapszik);
- ▶ lehetővé tette (a szedéssel szemben) a tételek manipulálását és újraformálását a felhasználás különböző céljai és a különféle használói csoportok igényei szerint.

A BNB 1971-ben állt át a MARC-ra alapozott előállításra. A MARC-rekordokból automatikusan emelték ki a listázáshoz és indexekhez szükséges adatokat. A nyomtatott katalóguscédula-szolgáltatást ugyancsak automatizálták 1971-ben.

Az új technika lehetővé tette új adathordozók alkalmazását is. A *Books in English* COM-eljárással jelenhetett meg, s a jókora kicsinyítési arány (1:150) nagyon tömör és a papírhoz képest olcsó közzétételi formát eredményezett mikrofilmlapon. A BNB és az LC együttműködésének eredményeképpen a világ angol nyelvű könyvtérését (évi több mint 100 000 tétel) sikerült így regisztrálni.

Még jelentősebb fejlemény volt, hogy 1974-től a BNB MARC és az LCMARC rekordokat mágnesszalagon is meg lehetett rendelni, s vagy teljes egészükben, vagy válogatva belőlük betölthetők lettek a könyvtárak helyi számítógépeibe. Azoknak a könyvtáraknak, amelyek szintén automatizálni kívánták katalógusrendszerüket, de nem volt számítógépük, a BL beindította a BLAISE–LOCAS nevű, teljes katalóguskészítő szolgáltatást. A könyvtárak kiválogathatták a nekik szükséges rekordokat a központi adatbázisból, beilleszthették azokat a rekordokat, amelyek ebből hiányoztak, és meghatározhatták a kimeneti adatok formáját és tartalmát.

A BL 1977-ben vezette be a BLAISE-t, az Egyesült Királyság első *online bibliográfiai információs szolgáltatását*, amely mind a BNB MARC-ot, mind az LCMARC-ot tartalmazta. Ez az új technológia lehetővé tette a nyomtatott forma hátrányainak (a retrospektív kumuláció költséges volta, a hozzáférési pontok limitáltsága, a visszamenőleges keresés nehézsége) kiküszöbölését.

Az utolsó évtized a szolgáltatások konszolidálódását hozta. A BNB funkcionális szolgáltatásai jelenleg a következők.

Állománygyarapítás. A nyomtatott BNB Weekly List a belátható jövőben is a beszerzendő könyvek kiválogatásának legalkalmasabb eszköze marad.

Információkeresés. Ma már nem jelent ésszerű megoldást sem munkaszervezési, sem gazdasági szempontból a többéves, papíralapú kumulációk készítése; helyettük sokkal hatásosabb és költségkímélőbb az online keresés. A BLAISE-LINE előnyei a következők: sokkal több rekordhoz nyújt hozzáférést, mint amennyit nyomtatott kötetekben kumulálni lehetne (jelenleg több mint 6 millió rekordhoz); a rekordokhoz gyakorlatilag azonnal hozzá lehet férni; sokkal több hozzáférési pontot és keresési stratégiát kínál; a kikeresett adatokat le lehet tölteni helyi jegyzékekhez, bibliográfiákhoz stb. Ebben a vonatkozásban az országhatárok elvesztik jelentőségüket, mert a BLAISE-LINE nemcsak az Egyesült Királyságban megjelent kiadványokhoz ad hozzáférést, hanem a BL Humanities and Social Sciences Collection és a BL Science Reference and Information Service külföldi beszerzéseit, valamint az LC gyarapodásához is. A bibliográfiai tételek ellenőrzésében – különösen hiányos adatok esetén vagy nem megszokott visszakeresési pontok szerint – az online keresés alkalmazása sokkal előnyösebb, mint a BNB vagy a Books in English több évet átfogó, mikrofilmlapos kumulációinak használata. Az árpolitika a használók érdekéhez igazodik, mert nem rögzített előfizetői díjat számolnak fel, hanem a használat mértékét veszik alapul.

Katalogizálás. A helyi könyvtári rendszerek főképp géppel olvasható formában veszik igénybe a BL rekordjait. Az UKMARC formátumban lévő rekordokat közvetlenül le lehet tölteni a helyi rendszerekbe további kezelésre és újraformálásra. A rekordok használhatók a gyarapításban, kölcsönzésben, a nyilvános online katalógusokban (OPAC) vagy papíralapú formákban. A könyvtárak eleinte csomagkapcsolt módon rendelték meg a rekordokat, most azonban terjed az adatok online letöltése a helyi rendszerekbe. A központi katalogizálási szolgálat ma már magában foglalja a BL saját kurrens anyaga mellett az LC és a University of London leírásait, s kiterjed az audiovizuális dokumentumokra, a kottákra és a térképekre is. Folyamatban van a BL teljes katalógusának gépre való visszamenőleges konvertálása (több mint 6 millió rekord az alapítástól kezdve); ezt használhatják a könyvtárak saját katalógusaik retrospektív gépreviteléhez. Kapcsolat létesül

a BLAISE RECORDS szolgáltatás és a 16 milliónyi rekordot tartalmazó OCLC online központi katalógusa között is.

A BNB szolgáltatásainak továbbfejlesztése az új technológiáktól és új információhordozók megjelenésétől függ. A BL újabban a BNB MARC rekordjait kísérletképpen CD-ROM-on is megjelentette.

A BNB szolgáltatásainak alakulását messzemenően meghatározza a felhasználói kör készsége és képessége a szolgáltatások fogadására.

Így pl. az 1970-ben bevezetett, igen nagy kicsinyítésű mikrofilmlapokról 1981-ben át kellett térni a szabvány méretű kicsinyítésre, hogy a könyvtárak ne kényszerüljenek speciális készülékek beszerzésére. Vagy: akkor, amikor sikerült tartalmilag és technikailag modernizálni a nyomtatott katalóguscédula-ellátást, a megrendelt cédulák száma a 60-as évekbeli évi 5 milliós csúcstól 1986–87-re a gépi rendszerek bevezetése következtében visszaesett 200 000-re; ezért a BL bejelentette, hogy megszünteti ezt a szolgáltatását. Vagy: a BLAISE-LOCAS-t sem kínálja többé, mivel az önálló, online könyvtári rendszerek új generációja jelent meg, amely megkönnyítette a könyvtárak számára, hogy saját számítógépet szerezzenek be maguknak.

A MARC bevezetése óta a BNB szolgáltatásainak lépést kellett tartaniuk a kiszolgált felhasználói kör igényeivel. Ez a kör mind a könyvtárak típusát, mind nagyságát, mind pedig szolgáltatásait tekintve rendkívül változatos. Hasonlóképpen nagy eltérések mutatkoznak az automatizálás mérvé, és a használt rendszerek tekintetében is. S minthogy az angol könyvek egyharmadát külföldön adják el, a bibliográfiai szolgáltatásoknak tekintettel kell lenniük a külföldi használókra is.

A felhasználói kört képező könyvtárakat gazdasági és egyéb tényezők befolyásolják abban, képesek-e követni a BNB szolgáltatásainak fejlődését, s képesek lesznek-e szolgáltatásaikat mindenkor azon a szinten tartani, amit a technológia mindenkori állása határoz meg. A BNB szolgáltatásai annál költséghatékonyabbak lesznek, minél inkább tudnak élni a könyvtárak a modern technológia lehetőségeivel.

/STEPHENS, A.: *Technology and the British National Bibliographic Service.* = *Journal of Librarianship*, 20. köt. 3. sz. 1988. p. 194–204./

(Papp István)

A felhasználók tanulmányozása a Sheffieldi Egyetemen

A Sheffieldi Egyetem informatikai tanszékét 1963-ban hozták létre. Első vezetője, W. L. Saunders gyakran hangoztatta saját elkötelezettségét a kutatáshoz. Munkatársaitól is megkívánta a kutató-

munkát, s erre buzdította is őket. Egyes években ugyan vezetőváltások, pénzügyi és oktatási nehézségek gátolták a gyorsabb előrelépést, de sem a tanácsmunkát, sem a hallgatóság nem adta fel a kutató-